

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій
Кафедра теоретичної та консультативної психології

ПСИХОЛОГІЯ:
КОМПЛЕКС ПРОГРАМ НОРМАТИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ
БАКАЛАВРІВ, СПЕЦІАЛІСТІВ, МАГІСТРІВ

Навчальний посібник

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Інститут соціології, психології та соціальних комунікацій

Кафедра теоретичної та консультативної психології

ПСИХОЛОПЯ:

**КОМПЛЕКС ПРОГРАМ НОРМАТИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ
БАКАЛАВРІВ, СПЕЦІАЛІСТІВ, МАГІСТРІВ**

Навчальний посібник

Київ

Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова

2013

УДК 159.9 (073)
ББК 88
П 86

Рекомендовано Вченою радою
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 7 від "31" січня 2013 року)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

О. І. Бондарчук, доктор психологічних наук, професор
П. В. Лушин, доктор психологічних наук, професор
В. М. Чернобровкін, доктор психологічних наук, професор

Авторський колектив:

І. С. Булах, доктор психологічних наук, професор;
І. М. Бушай, доктор психологічних наук, професор;
Ю. А. Алексєєва, кандидат психологічних наук, доцент;
Н. І. Бігун, кандидат психологічних наук, доцент;
В. В. Волошина, кандидат психологічних наук, доцент;
О. В. Гоголь, кандидат психологічних наук, доцент;
Н. В. Гузій, доктор педагогічних наук, професор;
Ю. М. Кашпур, кандидат психологічних наук, доцент;
В. У. Кузьменко, доктор психологічних наук, професор;
І. М. Лисенко, кандидат психологічних наук, доцент;
Е. О. Помиткін, доктор психологічних наук, професор;
Л. В. Помиткіна, кандидат психологічних наук, доцент;
Г. В. Смольнікова, кандидат психологічних наук, доцент;
Л. О. Ніколаєв, викладач.

П 86

Психологія : комплекс програм навчальних дисциплін професійно-особистісно орієнтованої підготовки бакалаврів, спеціалістів, магістрів / авт. кол. : І. С. Булах, І. М. Бушай, В. У. Кузьменко. - К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. - 501 с.

Збірник навчальних програм призначений для розробки лекційних курсів з циклу теоретичних та практичних дисциплін, які викладаються в Інституті соціології, психології та соціальних комунікацій при підготовці студентів спеціальності "Психологія" за спеціалізацією "Психологія консультування".

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
----------------	---

I. НОРМАТИВНІ НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО ЦИКЛУ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ОСВІТНЬО- КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ “БАКАЛАВР”

Програма курсу “АНТРОПОЛОГІЯ” (канд. психол. наук, доцент Л. В. Помиткіна).....	8
Програма курсу “АКМЕОЛОГІЯ” (докт. педагог. наук, професор Н. В. Гузій)	19
Програма курсу “ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ ” (канд. психол. наук, доцент Н. І. Бігун)	33
Програма курсу “ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ” (канд. психол. наук, доцент І. М. Лисенко)....	48
Програма курсу “ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ” (канд. психол. наук, доцент О. В. Гоголь)	61
Програма курсу “МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ” (докт. психол. наук, професор В. У. Кузьменко)	77
Програма курсу “КОНСУЛЬТАТИВНА ПСИХОЛОГІЯ” (канд. психол. наук, доцент Ю. М. Кашпур).....	87
Програма курсу “ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ” (канд. психол. наук, доцент Ю. А. Алексєєва).....	102

II. НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ КУРСІВ ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ “ПСИХОЛОГІЯ КОНСУЛЬТУВАННЯ”

Програма курсу “ ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ” (викладач Л. О. Ніколаєв)	115
Програма курсу “ПСИХОЛОГІЯ ТРЕНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ” (викладач Л. О. Ніколаєв)	127
Програма курсу “ВІЗУАЛЬНА ПСИХОДІАГНОСТИКА” (канд. психол. наук, доцент О. В. Гоголь).....	138
Програма курсу “ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄВИХ КРИЗ” (докт. психол. наук, професор І. С. Булах)	149
Програма курсу “ПСИХОЛОГІЯ ВПЛИВУ” (докт. психол. наук, професор І. С. Булах).....	165
Програма курсу “КОРЕКЦІЙНИЙ ВПЛИВ У КОНСУЛЬТАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ” (канд. психол. наук, доцент Н. І. Бігун)	180
Програма курсу “ПСИХОЛОГІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ” (канд. психол. наук, доцент Н. І. Бігун)	194

Програма курсу "ПСИХОЛОГІЯ БІЗНЕСУ І УПРАВЛІННЯ" (канд. психол. наук, доцент Н. І. Бігун)	209
Програма курсу "ПСИХОЛОГІЯ РЕКЛАМИ" (канд. психол. наук, доцент Н. І. Бігун)	223
Програма курсу "ПОЗИТИВНА ПСИХОЛОГІЯ" (канд. психол. наук, доцент Н. І. Бігун)	238
Програма курсу "ТРЕНІНГ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ" (канд. психол. наук, доцент О. В. Гоголь)	251
Програма курсу "СУПЕРВІЗІЯ КОНСУЛЬТАНТА" (викладач Ніколаєв Л.О.)	263
Програма курсу "ПСИХОТЕХНІКА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА МОТИВАЦІЇ ПСИХОЛОГА-КОНСУЛЬТАНТА" (канд. психол. наук, доцент В. В. Волошина)	274
Програма курсу "СІМЕЙНА ПСИХОЛОГІЯ" (канд. психол. наук, доцент Ю. М. Кашпур)	286
Програма курсу "ІНДИВІДУАЛЬНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ" (канд. психол. наук, доцент Ю. А. Алєксєєва)	299
Програма курсу "ГРУПОВА ПСИХОТЕРАПІЯ" (канд. психол. наук, доцент О. В. Гоголь)	313
Програма курсу "ПРАКТИКУМ З КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ" (канд. психол. наук, доцент І. М. Лисенко)	323
Програма спецкурсу "ПРОФІЛАКТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ВІДХИЛЕНЬ ПОВЕДІНКИ" (канд. психол. наук, доцент І. М. Лисенко)	334
Програма спецкурсу "ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПСИХОЛОГА ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ І ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ" (канд. психол. наук, доцент Г. В. Смольнікова)	346

ІІІ. НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄТОВАНОГО ЦИКЛУ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ "ПСИХОЛОГІЯ"

Програма курсу "ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА" (канд. психол. наук, доцент Ю. М. Кашпур)	359
Програма курсу "ІННОВАЦІЙНІ ПСИХОТЕХНОЛОГІЇ У ВНЗ" (докт. психол. наук, професор В. У. Кузьменко)	371
Програма курсу "ПСИХОЛОГІЯ МОТИВАЦІЇ" (канд. психол. наук, доцент В. В. Волошина)	382

ІV. НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ КУРСІВ ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ "ПСИХОЛОГІЯ КОНСУЛЬТУВАННЯ"

Програма курсу "СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ" (докт. психол. наук, професор І. М. Бушай)	393
---	-----

Програма курсу "ВІКОВО-ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ" (канд. психол. наук, доцент Ю. М. Кашпур)	407
Програма курсу "АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ" (канд. психол. наук, доцент Н. І. Бігун)	419
Програма курсу "ДІЛОВЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ" (докт. психол. наук, професор І. М. Бушай)	433

**V. НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ КУРСІВ
ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ
"ПСИХОЛОГІЯ КОНСУЛЬТУВАННЯ"**

Програма курсу "МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВНЗ" (докт. психол. наук, професор В. У. Кузьменко)	443
Програма курсу "СУЧАСНІ НАПРЯМИ ПЕРСОНОЛОГІЇ" (канд. психол. наук, доцент Ю. А. Алексєєва)	455
Програма курсу "ПСИХОЛОГІЯ ОБДАРОВАНОСТІ" (докт. психол. наук, професор В. У. Кузьменко)	469
Програма курсу "ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА" (докт. психол. наук, професор В. У. Кузьменко)	481

**VI. НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ КУРСІВ ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ
"ПСИХОЛОГІЯ КОНСУЛЬТУВАННЯ"**

Програма спецкурсу "ПСИХОЛОГІЯ ДУХОВНОСТІ" (докт. психол. наук, професор Е. О. Помиткін)	492
---	-----

ПРОГРАМА КУРСУ “СУЧАСНІ НАПРЯМИ ПЕРСОНОЛОГІЇ”

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “Сучасні напрями персонології” розроблена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ОКР “Магістр”, галузь знань 0301 “Соціально-політичні науки”, спеціальності 8.03010201 “Психологія”.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є : основні сучасні напрями персонології.

Міждисциплінарні зв'язки: загальна, соціальна, вікова та педагогічна психологія, історія психології, психодіагностика, діагностика індивідуально-типологічних відмінностей особистості, основи психотерапії та інші.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Сучасні напрями персонології у зарубіжній психології.
2. Вітчизняні напрями персонології.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Сучасні напрями персонології” є: забезпечення майбутніх психологів знаннями з психології особистості та озброєння, на основі теоретичних знань, уміннями і навиками вирішення проблем особистості на практиці.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Сучасні напрями персонології” є: ознайомити майбутніх психологів з основними теоріями особистості у зарубіжній та вітчизняній психологічній науці; дати знання про методи дослідження особистості у різних теоретичних концепціях; розкрити вплив філософського періоду вивчення особистості та літератури і мистецтва на сучасний стан проблеми в психології особистості;

висвітлити різні психологічні підходи до структури, розвитку та формування особистості в онтогенезі; охарактеризувати різні підходи до проблеми соціалізації особистості; виробити у студентів ряд практичних умінь та навичок; сприяти становленню професійного мислення психолога; активізувати особистісний та творчий потенціал майбутнього фахівця.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

оволодіти наступними знаннями: предмет, мету і завдання даної навчальної дисципліни; сучасні характеристики феномена особистості у психології; основні напрями персонології у зарубіжній та вітчизняній психологічній науці; різні психологічні підходи до структури, розвитку та формування особистості в онтогенезі,

до її соціалізації; особливості методів дослідження особистості у різних теоретичних концепціях; основні поняття даного навчального курсу;

вміннями: дотримуватися певного методологічного підходу до психологічного дослідження та аналізу особистості; орієнтуватися у різноманітних теоріях персонології, критично аналізувати різні підходи до проблеми особистості, до її розвитку та формування; використовувати систему адекватних одиниць аналізу проявів особистості в контексті її життєвого шляху як цілого, віднаходити нові сучасні підходи до вирішення цієї проблеми; проводити діагностику та корекцію особистості з опорою на теоретичні основи та підходи до проблеми особистості; визначати основні властивості особистості, психологічні механізми детермінації її поведінки, механізми захисту; виділяти переваги та недоліки застосування різних методів дослідження особистості; проаналізувати специфіку особистості людини через процеси і продукти її діяльності та поведінки, сприяти правильній організації та прояву творчості в процесі її виконання; відслідковувати особливості, які характеризують вплив різних напрямів персонології на розвиток особистості, її виховання і самовиховання; визначити психологічні параметри вивчення і оцінки сформованості активної життєвої позиції особистості, закріплювати її потребу в самоствердженні і самовираженні; враховувати індивідуальність, неповторність, внутрішній потенціал самотворення особистості,

що забезпечують формування наступних компетенцій: розуміння та сприйняття етичних норм поведінки відносно інших людей і відносно природи (КСО 01); креативність, здатність до системного мислення (КСО 05); дослідницькі навички (КІ-5); здатність здійснювати науково-методичну роботу (КСП – 11).

1.4. Примірний тематичний план.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредитів ECTS.

Загальна кількість годин – 90 год.; аудиторних – 26 год. Лекції – 14 год.
Практичні заняття – 12 год. Індивідуальна робота – 7 год. Самостійна робота – 7 год.
Екзамен.

Назви модулів і тем	Кількість годин					
	Всього	Аудитор- них	Аудиторні години			
			Лекції	Семінари	Індивіду-альна робота	Самостій-на робот-га
Модуль І. Сучасні напрями персонології у зарубіжній психології						
Тема 1. Загальне поняття про особистість та її основні прояви	11	4	2	2		7
Тема 2. Класичний психоаналіз З.Фрейда та аналітична теорія К.Юнга	12	4	2	2	1	7
Тема 3. Соціально-психологічні теорії: А.Адлер Е. Фромм, К. Хорні	12	4	2	2	1	7
Тема 4. Характеристика особистості в екзистенціально-гуманістичній психології	11	3	2	1	1	7
Тема 5. Біхевіорально-когнітивний напрям в теорії особистості	11	3	2	1	1	7
Модуль 2. Вітчизняні напрями персонології						
Тема 1. Загальна характеристика основних вітчизняних теорій особистості	12	4	2	2	1	7
Тема 2. Аналіз підходів до проблеми розвитку особистості	11	3	2	1	1	7
Тема 3. Сучасні українські теорії персонології	9	1	-	1	1	8
Всього	90	26	14	12	7	57

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ПЕРСОНОЛОГІЇ У ЗАРУБІЖНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1.1. Загальне поняття про особистість та її основні прояви.

Предмет та завдання психології особистості. Теоретична розробка проблеми особистості. Створення психологічно обумовленої стратегії та тактики вивчення особистості. Закономірності та механізми прояву, розвитку і формування особистості. Історія дослідження проблеми особистості: особистість як душа, особистість як сума психічних функцій, особистість як досвід людини. Еволюція особистості в контексті культурно-історичного процесу. Основні сучасні підходи до пізнання феномена особистості у психології. Проблема соціального і біологічного в особистості. Ототожнення особистості з її ставленнями. Визначення особистості як сукупності суспільних відносин. Біосоціальна суть особистості. Природне. Біологічне. Спадкове. Вроджене. Соціальне. Психологічні харатктеристики особистості. Класифікація сучасних психологічних теорій особистості. Аналіз зарубіжних психологічних теорій особистості. Експериментальні та неекспериментальні теорії особистості. Структурні та динамічні теорії особистості. Психодинамічні, соціодинамічні та інтеракціоністичні теорії особистості.

Тема 1.2. Класичний психоаналіз З.Фрейда та аналітична теорія К. Юнга.
Концепція особистості З. Фрейда: структура особистості: ід, его, суперего; захисні

механізми его: витіснення, заперечення, проєкція, реактивне формування, заміщення, сублимація, інші механізми. Стадії психосексуального розвитку особистості: оральна, анальна, фалічна, генітальна стадії; еволюція людини. Типові методи дослідження: вільні асоціації і аналіз сновидінь, аналіз випадків, самоаналіз З.Фрейда. Аналітична теорія особистості К.Юнга: структура особистості: его, особисте позасвідоме, колективне позасвідоме (архетипи: персона, аніма, анімус, тінь, самість), комплекси; установки особистості (екстраверсія, інтроверсія); функції: мислення, відчуття, інтуїція, почуття. Взаємодія між системами особистості. Стадії розвитку особистості. Процес індивідуалізації. Типові методи дослідження особистості.

Тема 1.3. Соціально-психологічні теорії: А. Адлер, Е. Фромм, К. Хорні. Індивідуальна психологія А.Адлера: фіктивний фіналізм; компенсація; комплекс меншовартості; соціальний інтерес; креативне я; внутрішній мікрокосм; стиль життя. Типові методи дослідження особистості: порядок народження і особистість, ранні спогади, дитячі переживання. Е. Фромм: характеристика базових потреб людини (потреба в зв'язку з іншими, потреба в трансценденції, потреба в укоріненості, потреба в ідентичності, потреба в системі орієнтацій; типи соціального характеру: рецептивний, експлуативний, накопичувальний, ринковий, продуктивний; особистість і суспільство. Аналіз теорії особистості К.Хорні: базова тривога; "невротичні потреби особистості"; стратегії поведінки особистості, типи невротичної особистості (стійкий, усунений, агресивний), характеристика жіночої психології, соціальні умови і особистість.

Тема 1.4. Характеристика особистості в екзистенціально-гуманістичній психології. Екзистенціальна психологія як емпірична наука про людське існування, що використовує метод феноменологічного аналізу. Структура існування. Буття в світі. Буття за межами світу (людські можливості). Екзистенціальна вина. Основа існування. Автентичне існування. Динаміка і розвиток існування. Відповідальність особистості за те, чим вона стає і що буде робити. Проблема свободи вибору. Проблема відкритості. Настрій людини. Виміри самотності. Феноменологічний аналіз: опис досвіду мовою досвіду. Центрована на людині теорія К.Роджерса. Структура Я-концепції. Умови розвитку Я-концепції. Типові методи дослідження особистості. Теорія самоактуалізації А. Маслоу: потреби особистості; характеристика самоактуалізованої особистості.

Тема 1.5. Біхевіорально-когнітивний напрям у теорії особистості. Б. Скіннер як фундатор теорії оперантного навчання. Особистість з точки зору біхевіоральної теорії: респондентна та оперантна поведінка; режими підкріплення; умовне підкріплення; контроль поведінки через аверсивні стимули. Основні положення теорії Б.Скіннера про природу людини. Практичне застосування концепції Б.Скіннера. Соціально-когнітивна теорія А.Бандури. Основні принципи соціально-когнітивної теорії: навчання через спостереження; саморегуляція та пізнання: навчання через моделювання; підкріплення в процесі навчання: саморегулювання та самоефективність. Навчання самоконтролю. Когнітивна теорія Джорджа Келлі. Теорія особистісних конструктів (формальні властивості конструктів; мотивація; людини

як дослідник). Практичне застосування основних положень теорії Келлі: тест
рольового конструкту.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

ВІТЧИЗНЯНІ НАПРЯМИ ПЕРСОНОЛОГІЇ

Тема 2.1. Загальна характеристика основних вітчизняних теорій особистості. Традиції дослідження особистості у вітчизняній психології. Проблема особистості у вітчизняних філософських школах. Матеріалістичне розуміння проблеми особистості. Перша лабораторія вивчення особистості (В. М. Бехтерев). Основні принципи дослідження особистості у вітчизняній психології. Основні психологічні школи. Методологічні основи підходу до проблеми особистості. Схема аналізу особистості: суспільні відносини, спосіб життя особистості, діяльність і спілкування, особистість як соціальна якість індивіда. Особистість як сукупність ставлень людини. Теорія особистості В. М. Мясіщева. Погляди Б. Г. Ананьєва на особистість: індивід, особистість, індивідуальність, суб'єкт. Підходи до структури особистості. Структура особистості К. К. Платонова (соціально обумовлена підструктура, підструктура досвіду, підструктура форм відображення, біологічно обумовлена підструктура), С. Л. Рубінштейна, В. С. Мерліна. Особистість в культурно-історичній теорії Л. С. Виготського. Культурно-історична теорія особистості Л. С. Виготського: характеристика розвитку особистості; закон переходу функцій із зовнішнього у внутрішній план; закон переходу від безпосередніх форм поведінки до опосередкованих, що виникають у процесі культурного розвитку психічних функцій; закон виникнення вищих психічних функцій із колективних соціальних форм поведінки; самосвідомість як основа особистості. Діяльнісний підхід до проблеми особистості. Основні положення теорії особистості О. М. Леонтьєва: ієрархія діяльностей як ядро особистості; особистість як продукт суспільно-історичного розвитку людини; три параметри особистості: широта зв'язків людини зі світом, ступінь їхньої ієрархізованості та загальна структура. Характеристика проблем особистості у роботах Г. С. Костюка: поняття індивід, особистість; проблема структури особистості; зв'язок між діяльністю особистості та її психічними властивостями; вплив біологічних та соціальних умов на розвиток особистості; джерела і характер суперечностей особистості; динамічність та стійкість особистості; активність особистості.

Тема 2.2. Аналіз підходів до проблеми розвитку особистості. Аналіз умов розвитку і формування особистості у різних зарубіжних психологічних напрямках. Етапи та рівні розвитку особистості в онтогенезі у різних теоретичних концепціях. Проблеми розвитку особистості у працях вітчизняних психологів (Л. І. Божович, Д. І. Фельдштейн, Д. Б. Ельконін, І. Д. Бех, В. О. Моляко). Закономірності розвитку особистості. Поняття розвитку: форми, властивості, критерії та закони розвитку. Специфіка та показники психічного розвитку особистості. Біологічні та соціальні фактори розвитку особистості. Активність особистості як фактор психічного розвитку. Проблема рушійних сил психічного розвитку. Поняття соціалізації особистості. Різні підходи до визначення етапів соціалізації. Зміст процесу соціалізації в різних наукових

напрямах. Концепції стадій соціалізації особистості (Е. Еріксон, Р. Бернс). Первинна та вторинна соціалізація особистості. Етапи та інститути соціалізації. Зміст та структура процесу соціалізації. Особливості процесу соціалізації в онтогенезі. Критерії соціалізованості особистості. Соціалізація та адаптація особистості. Соціально-культурне оточення і становлення особистості. Поняття соціального потенціалу особистості. Формування захисних функцій особистості у процесі соціалізації. Асоціальні прояви особистості.

Тема 2.3. Сучасні українські теорії персонології. Генетико-психологічна теорія С. Д. Максименка. Змістовні ознаки поняття особистості у генетичній психології. Генетико-моделюючий метод дослідження особистості. Феномени нужди і любові як початок і умова народження зростання особистості в онтогенезі. Прогнозування психічного розвитку особистості та життєвий шлях людини. Генетико-психологічні грані структури особистості. Психологічне здоров'я особистості. Генетико-психологічні аспекти існування особистості. В. А. Роменець теоретичне історико-психологічне дослідження становлення особистості. Проблема особистості в історії світової психології з позицій культурологічного підходу і вчинкового принципу. Концепція особистості у раціогуманістичній психології Г. О. Балла. Раціогуманістичний підхід до аналізу категорії особистості в її зв'язку з категорією культури. Структура особистісних орієнтирів: свобода, надійність, стійкість, відповідальність. Особистісна орієнтація та раціональна гуманізація освіти. Професійна і психологічна культура особистості.

3. Рекомендована література:

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной типологии. – М., 1995
2. Альбуханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности. – М., 1980.
3. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания. – СПб., 2001.
4. Берн Э. Игры, в которые играют люди. – М., 1988.
5. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. – М., 1986.
6. Бодалев А. А. Психология о личности. – М., 1988.
7. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М., 1968.
8. Братусь Б. С. Аномалии личности. – М., 1988.
9. Гроф С. Области человеческого бессознательного: опыт исследования с помощью ЯСД. – М., 1994.
10. Донченко Е. А., Титаренко Т. М. Личность, конфликт, гармония. – К., 1989.
11. Кон И. С. В поисках себя. – М., 1980.
12. Леонгард К. Акцентуация личности. – К., 1981.
13. Леонтьев А. Н. Деятельность Сознание. Личность. – М., 1975.
14. Мейли Р. Структура личности / Экспериментальная психология. – М., 1985. вып. 5.
15. Мясищев В. Н. Психология отношений. – М., 1995.
16. Платонов К. К. Структура и развитие личности. – М., 1986.
17. Проблемы психологии личности. – М., 1982.
18. Психология формирования и развития личности. – М., 1981.

19. Рейнвальд Н. И. Психология личности. – М., 1987.
20. Рибалка В. В. Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіці. – Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2009. – 575 с.
21. Толстой Л. Н. Путь жизни. – М., 1993.
22. Фельдштейн Д. И. Психология развития личности в онтогенезе. – М., 1989.
23. Франк В. Человек в поисках смысла. – М., 1990.
24. Фрейд З. Психология бессознательного. – М., 1989.
25. Фрейджер Р., Фейдимен Д. Личность: теории, эксперименты, упражнения. – СПб. : ЕВРОЗНАК, 2003. – 864 с.
26. Хорни К. Психология личности: Тексты. – М., 1982.
27. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. – СПб. : Питер, Пресс, 2002. – 608 с.
28. Психология личности в трудах зарубежных психологов / составитель А. А. Реан. – СПб., 1998.
29. Юнг К. Архетип и символ. – М., 1991.
30. Юнг К. Психологические типы. – М., 1995.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

Запитання до екзамену

1. Предмет та завдання персонології.
2. Історія дослідження проблеми особистості.
3. Біосоціальна суть особистості. Спадкове. Вроджене. Соціальне.
4. Поняття "особистість", "індивід", "індивідуальність".
5. Психологічні характеристики особистості.
6. Класифікація сучасних психологічних теорій особистості.
7. Основні напрямки дослідження особистості у вітчизняній психологічній науці.
8. Поняття "я" у дослідженнях проблем особистості. Зарубіжні підходи теоретичні підходи до структури "Я".
9. Вітчизняні підходи до вивчення "Я".
10. Філософський період вивчення особистості та його вплив на сучасний стан проблеми в психології.
11. Диспозиційна теорія Г. Олпорта.
12. Теорія рис особистості Р. Кеттелла.
13. Основні положення теорії типів Г. Айзенка.
14. Концепція особистості З. Фрейда: структура та динаміка особистості.
15. Стадії психосексуального розвитку особистості за теорією З. Фрейда.
16. Аналітична теорія особистості К. Юнга. Характеристика архетипів.
17. Комплекси, установки, функції особистості (К. Юнг).
18. Аналітична теорія К. Юнга: динаміка та розвиток особистості.
19. Індивідуальна психологія А. Адлера.
20. Е. Фромм: характеристика базових потреб особистості.
21. Е. Фромм: типи соціального характеру.

22. Аналіз теорії особистості К. Хорні: базова тривога; "невротичні потреби особистості".
23. К. Хорні: типи невротичної особистості.
24. Міжособистісна теорія особистості Г. Саллівана: структура особистості; динамізми; Я-система; персоніфікація; динаміка особистості; детермінанти розвитку.
25. Проблема особистості в екзистенціальній психології. Структура і розвиток існування.
26. Центрована на людині теорія особистості К. Роджерса.
27. Загальна характеристика теорії самоактуалізації особистості А. Маслоу.
28. Філософсько-методологічні основи та традиції дослідження особистості у вітчизняній психології.
29. Характеристика підходів вітчизняних психологів до проблеми структури особистості: концепція К. К. Платонова.
30. Особистість в культурно-історичній теорії Л. С. Виготського.
31. Основні положення теорії особистості О. М. Леонтьєва.
32. Характеристика проблем особистості у роботах Г. С. Костюка.
33. Теорія біхевіоризму.
34. Соціально-когнітивна теорія А. Бандури.
35. Теорія Дж. Роттера.
36. Екзистенціально-феноменологічний підхід до вивчення особистості.
37. Когнітивна теорія Дж. Келлі.
38. Погляди Б. Г. Ананьєва на особистість.
39. Теорія особистості В. М. Мясіщева.
40. Порівняння теорій особистості за різними параметрами.
41. Дослідження особистості біографічним методом.
42. Характеристика складових зрілої особистості.
43. Аналіз підходів до проблеми розвитку і формування особистості у зарубіжних психологічних напрямках.
44. Висвітлити підхід до проблеми особистості у творах улюбленого письменника.
45. Дати характеристику підходів до закономірностей становлення особистості, висвітлених у творах вітчизняних психологів.
46. Етапи та рівні соціалізації особистості в у різних теоретичних концепціях.
47. Проблема індивідуальних типологічних відмінностей особистості.
48. Характеристика методів дослідження типів особистості.
49. Розкрити поняття "зріла особистість". Описати риси практикуючого психолога, які виступають каталізатором вдосконалення іншої людини.
50. Спільне і відмінне в теорії особистості З. Фрейда і К. Юнга.
51. Захисні механізми особистості (З. Фрейд).
52. Типові методи дослідження особистості у теорії З. Фрейда.
53. Типові методи дослідження особистості у теорії К. Юнга.
54. Характеристика динаміки психоаналітичних ідей.

- Відмінні та спільні риси теорій особистості.
55. Принципи когнітивно-біхевіорального підходу до проблем особистості в
56. соціальній роботі.
57. Методи та техніки когнітивно-біхевіорального підходу консультування.
58. Аналіз зарубіжних теорій з розвитку особистості.
59. Розвиток особистості в онтогенезі в працях радянських психологів.
60. Генетико-психологічна теорія особистості С. Д. Максименка.
61. Практичне застосування основних положень теорії Келлі: тест рольового
конструкту.
62. Характеристика підходів вітчизняних психологів до проблеми структури
особистості: концепція А. В. Петровського.
63. Характеристика структури особистості С. Л. Рубінштейна.
64. Практичне застосування концепції Б. Скіннера.
65. Особистість з точки зору біхевіоральної теорії: респондентна та оперантна
поведінка; режими підкріплення; контроль поведінки через аверсивні стимули.
66. Основні принципи соціально-когнітивної теорії.
67. Умови розвитку Я-концепції.
68. Характеристика жіночої психології.
69. Концепції стадій соціалізації особистості.
70. Концепція особистості у раціогуманістичній психології Г. О. Балла.
71. В. А. Роменець теоретичне історико-психологічне дослідження становлення
особистості.
72. Діяльнісний підхід до проблеми особистості.
73. Характеристика особистості в екзистенціально-гуманістичній психології.
74. Типові методи дослідження особистості у теорії А. Адлера.
75. Психодинамічні, соціодинамічні та інтеракціоністичні теорії особистості.
76. Проблема індивідуально-типологічних відмінностей особистості.
77. Методи дослідження особистості.
78. Особистісні риси повноцінно-функціонуючої особистості.
79. Особистісні риси зрілої особистості.
80. Типи індивідуальних диспозицій.
81. Е. Берн: трансактний аналіз; три стани "Я".
82. Типи особистості за А. Адлером.
83. Вплив порядку народження на розвиток особистості.
84. Самоактуалізація як характеристика особистості.
85. Характеристика методу феноменологічного аналізу.
86. Метод навчання через спостереження.
87. Вікові кризи життя і процес соціалізації індивіда.
88. Життєві кризи особистості в теорії Е. Еріксона.
89. Д. Б. Ельконін про етапи розвитку особистості.
90. Виникнення і розвиток самосвідомості.
- 91.

5. Засоби діагностики успішності навчання - усне опитування та вирішення завдання (психологічних задач) для практичних занять, комплекти завдань для модульних робіт, індивідуальні завдання, теми доповідей та рефератів.

6. Індивідуальні завдання та контрольні завдання для проведення модульного контролю.

Завдання тестового контролю

1. У психодинамічній теорії особистості З. Фрейда "Супер-Его" служить носієм:
 - а) моральних стандартів;
 - б) безсвідомих біологічних інстинктивних потягів: агресивних і сексуальних;
 - в) небажаної неадекватної поведінки людини;
 - г) колективне несвідоме.
2. У феноменологічній теорії особистості К. Роджерса основною умовою розвитку "Я-концепції", яка сприяє становленню дитини як повноцінно функціонуючої людини є:
 - а) потреба у позитивній увазі;
 - б) обумовлена позитивна увага;
 - в) емпірична свобода;
 - г) безумовна позитивна увага.
3. У психодинамічній теорії З. Фрейда принципу "задоволення" підкоряється:
 - а) "Супер-Его";
 - б) "Его";
 - в) "Ід";
 - г) особисте несвідоме.
4. У соціокультурній теорії особистості К. Хорні стратегія оптимізації міжособистісних відносин, для якої характерні залежність, нерішучість, безпорадність називається:
 - а) орієнтація від людей;
 - б) орієнтація на людей;
 - в) орієнтація на себе;
 - г) орієнтація проти людей.
5. Побудова прийнятних моральних, логічних обґрунтовувань, аргументів для пояснення і виправдання неприйнятних форм поведінки, думок, вчинків, бажань називається:
 - а) придушення бажань;
 - б) раціоналізація;
 - в) проекція;
 - г) витіснення.

6. Приписування іншій людині своїх власних якостей, думок, відчуттів називається:

- а) проекція;
- б) регресія;
- в) заперечення;
- г) витіснення.

7. Суть комплексу Едіпа полягає:

- а) у сублімації, трансформації інстинктів в інші форми діяльності, які прийнятні для суспільства і людини;
- б) у переважно позитивному ставленні дитини до батька протилежної статі і агресивній поведінці по відношенню до батька своєї статі;
- в) у переживанні дитиною факту появи в сім'ї братика чи сестрички;
- г) у постійному прагненні дитини довести, що вона краще свого старшого сімблінга.

8. Безсвідоме розглядається як творчий, розумний принцип, що пов'язує людину зі всім людством, з природою і космосом у теорії особистості:

- а) К. Юнга;
- б) З. Фрейда;
- в) А. Адлера;
- г) Е. Фромма.

9. У аналітичній теорії особистості К. Юнга сукупність психічних елементів (ідей, думок, відносин, переконань), що об'єднуються навколо якогось тематичного ядра і що асоціюються з певними почуттями називається:

- а) архетипами;
- б) колективним безсвідомим;
- в) комплексами;
- г) особистим несвідомим.

10. Структурними компонентами колективного безсвідомого є:

- а) переконання;
- б) архетипи;
- в) об'єктивна реальність;
- г) фантазії.

11. Юнгу належить відкриття:

- а) міфотворчих властивостей психіки;
- б) сексуальної детерміації поведінки;
- в) захисних механізмів;
- г) Я-концепції.

12. Частина архетипа, засвоєна і направлена зовні, утворює:

- а) "тінь";
- б) "персону";
- в) свідомість;
- г) аніма.

13. У індивідуальній теорії особистості А. Адлера перебільшене почуття власної слабості й неспроможності називається:

- а) реакція гіперкомпенсації;
- б) комплекс неповноцінності;
- в) комплекс переваги;
- г) почуття неповноцінності.

14. Основою всіх невротичних стилів життя за А.Адлером є:

- а) недолік співпраці з людьми;
- б) відчуття тривожності;
- в) сексуальна незадоволеність;
- г) ворожість.

15. З позиції Адлера основними ситуаціями дитинства, які можуть породити ізоляцію, недолік соціального інтересу і розвиток некооперативного стилю життя є:

- а) органічна неповноцінність, часті хвороби і слабкість дитини;
- б) розбещеність дитини;
- в) усуненість, бездоглядність дитини;
- г) нереалізовуваність її сексуальних потягів.

16. Одним з основних понять теорії особистості К.Хорні є:

- а) базова тривога,
- б) соціальний інтерес;
- в) динамізми;
- г) безсвідоме.

17. У теорії Е. Фрома непродуктивний тип соціального характеру, який характеризується наявністю агресії до людей та речей, схильністю до запозичення та плагіату в інтелектуальній діяльності називається:

- а) рецептивний тип;
- б) експлуатуючий тип;
- в) накопичувальний тип;
- г) ринковий тип.

18. У гуманістичній психології мета мотивація – це:

- а) наявність потреби до розвитку, в усвідомленні свого життя, у пошуку значення свого життя;
- б) наявність соціальних потреб;
- в) наявність потреби в надійності;
- г) наявність потреби у досягненні цілей.

19. Предметом дослідження К. Роджерса є:

- а) Я-концепція;
- б) поведінка людини;
- в) когнітивні процеси;
- г) емоційні процеси.

20. У біхевіоризмі засобом управління поведінкою людини є:

- а) моральні норми;
- б) контроль за допомогою аверсивних стимулів;
- в) контроль перебігу когнітивних процесів;
- г) звернення до свідомості людей.

21. Кому належить таке визначення: "Особистість – соціальна якість індивіда, яка проявляється в його суб'єктивно-особистісних ставленнях до оточуючого світу і до самого себе":

- а) К. К. Платонову;
- б) В. М. Мясищеву;
- в) О. М. Леонтьєву;
- г) А. В. Петровському.

22. З позиції С. Л. Рубінштейна особистість – це:

- а) єдність мотиваційної сфери, здібностей і характеру;
- б) позитивна, творча якість людської природи, яка прагне до росту;
- в) людина, відкрита переживанню;
- г) людина, яка прагне до самореалізації.

23. У структурі особистості А. В. Петровського підсистема, яка виявляється у спілкуванні з іншими людьми називається:

- а) біологічно обумовлена підсистема;
- б) інтеріндивідна підсистема;
- в) внутрішньоіндивідна підсистема;
- г) надіндивідна (метаіндивідна) підсистема.

24. Вчений, що займався проблемами установки особистості:

- а) О. М. Леонтьєв;

- б) Л. С. Виготський;
- в) Д. М. Узнадзе;
- г) О. Г. Ковальов.

25. Яке твердження належить Л. С. Виготському:

- а) розвиток особистості визначається соціальним середовищем;
- б) розвиток особистості визначається біологічним чинником;
- в) розвиток особистості визначається як соціальним, так і біологічним чинником;
- г) розвиток особистості не визначається механічним складанням двох чинників. На кожному етапі розвитку, стосовно кожної конкретної ознаки розвитку, необхідно встановлювати конкретне поєднання біологічних і соціальних моментів.

26. У теорії Л. С. Виготського розвиток особистості відбувається:

- а) шляхом ідентифікації;
- б) шляхом засвоєння історично вироблених форм і способів діяльності;
- в) шляхом дозрівання закладених в організмі задатків;
- г) шляхом освоєння провідної діяльності.

27. У теорії Л. С. Виготського шлях становлення особистості, переходу соціального в індивідуальне визначається:

- а) вродженими особливостями;
- б) провідною діяльністю;
- в) соціальною ситуацією розвитку;
- г) появою новоутворень.

28. Становлення особистості з позиції О. М. Леонтьєва – це:

- а) постійне ускладнення потреб;
- б) становлення особистісних смислів;
- в) раціональне управління собою;
- г) розвиток мотиваційної системи.

29. Рушійними силами розвитку особистості у Г. С. Костюка є:

- а) внутрішні суперечності;
- б) навчання;
- в) задатки;
- г) виховання.

30. У центрі уваги діяльнісного підходу О. М. Леонтьєва до вивчення проблем особистості лежить:

- а) принцип єдності діяльності та свідомості.
- б) принцип детермінізму;
- в) принцип системно-структурного підходу
- г) принцип культурно-історичного підходу.

Науково-методичне видання

НО

**ПСИХОЛОГІЯ:
КОМПЛЕКС ПРОГРАМ НОРМАТИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ
БАКАЛАВРІВ, СПЕЦІАЛІСТІВ, МАГІСТРІВ**

Навчальний посібник

Видавництво

НПУ ім. М. П. Драгоманова

Підписано до друку 31 січня 2013 року.

Формат 60x84/8. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.

Умовн. друк. аркушів 31,31. Облік вилав. аркушів 24,09, Наклад

Віддруковано з оригіналів.

Видавництво

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002

(044) 239-30-26, 239-30-85